

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

دانشگاه علم و فرهنگ
دانشکده هنر

گروه پژوهش هنر

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد

رشته: پژوهش هنر

عنوان:

بررسی سیر تحول بزم نگاری در نگارگری ایرانی

استاد راهنما: جناب آقای دکتر محسن مراثی

مشاور: جناب آقای علی اصغر میرزایی مهر

نگارش:

پانته آکشاورز پسیخانی

سال تحصیلی:

۱۳۸۸-۸۹

چکیده

فرهنگ مجموعه‌ای از اندیشه‌ها، باورها، اعتقادات و آداب و رسوم است که در یک ملت شکل می‌گیرد تا پاسخگوی نیازهای درونی و معنوی آن‌ها باشد، از آن جایی که شادی در اندیشه‌ی انسان باستان جایگاه ویژه‌ای داشت، جشن‌ها را شکل داد تا با برگزاری شادمانه‌ی آن‌ها به این نیاز درونی خود پاسخ دهد. چگونگی برگزاری این جشن‌ها و آداب و رسوم مرتبط با آن‌ها ریشه‌ای کهن در فرهنگ ایران باستان دارد. ادبیات کهن فارسی و نگارگری ایرانی که خود دارای پیوندی تنگاتنگ هستند، دو حوزه مناسب برای مطالعه‌ی این جشن‌ها هستند.

تصاویر بزمی که در نگارگری ایرانی دیده می‌شوند علاوه بر آنکه محتوای خود را از متن ادبی که برای آن تصویر شدند، اخذ کرده اند، از لحاظ شیوه اجرا و کاربرد عناصر بصری نیز پایبند به اصول بینشی ادبیات فارسی می‌باشند.

در این مجال هدف بررسی این پیوند عمیق بین ادبیات فارسی و نگارگری ایرانی و طبقه بندی و شناسایی جشن‌های ایران باستان به ویژه آن‌ها که در حوزه نگارگری تصویر شده اند، می‌باشد.

که با رویکردی توصیفی تحلیلی بدین مهم پرداخته شده است. از مجموع این پژوهش می‌توان دریافت که نگاره‌های بزمی با توجه به آداب و رسوم و سنن ایران باستان که در ادبیات به آن اشاره شده است شکل گرفته اند، اما در طول زمان رعایت اصول زیبایی شناسی که بر گرفته از عرفان ایرانی است با خارج شدن نگارگری ایرانی از حوزه کتاب آرایی رو به افول می‌روند.

کلید واژگان

بزم، نگارگری، ایران، ادبیات فارسی

با سپاس فراوان از اساتید ارجمندم:

جناب آقای دکتر محسن مراثی
جناب آقای علی اصغر میرزایی مهر

پشگفتار

سخنی به گزاف نیست اگر گفته شود فرهنگ، ادب و هنر ایرانی میراث ارزشمندی برای بشر محسوب می‌شود. در این میان نگارگری ایرانی یکی از نمونه‌های شایسته‌ی این فرهنگ است که در تلفیق با ادبیات ایرانی در بستری از داستان‌های اساطیری و در فضایی سرشار از باورهای دینی و رمز و راز و تمثیلات عرفانی رشد کرده است.

اکثر پژوهش‌هایی که برای شناخت این هنر انجام شده با دیدی تاریخی و یا در زمینه بررسی نسخ صورت گرفته است. همچنین کلی‌گویی‌ها و تکریم کردن‌ها به واسطه علاقه و دل بستگی محققین به این هنر باعث شده تا قابلیت‌های متفاوت این هنر به درستی شناخته نشود.

از این رو بر آن شدم تا به جای بررسی تاریخی به بررسی موضوعی در نگارگری بپردازم. در میان مضامین متعدد نگارگری آنچه بیش از همه توجه ام را جلب نمود، مجالس بزم و جشن و سرور بود، که شاید تا امروز کمتر مورد مطالعه قرار گرفته باشد.

برای یافتن نگاره‌های مورد نظر از میان منابع متعدد با مشکلاتی روبه‌رو بودم. چرا که علیرغم وجود نمونه‌های چاپی بسیار در ایران اما باز از رویت بسیاری از نگاره‌ها که در جای جای دنیا پراکنده اند، محروم هستیم، و این امر تا حدی موجب می‌شود نتوانیم نتیجه حاصل از پژوهش را به کل نگاره‌ها تعمیم دهیم. در مورد نمونه‌های چاپی موجود در ایران نیز متأسفانه به علت عدم همکاری مسئولین امکان بازدید از آن‌ها به راحتی امکان پذیر نیست.

مشکلی که در مرحله‌ی بعد با آن مواجه بودم، کمبود منابع در زمینه تحلیل نگاره‌ها بود، و اگر نگویم بهترین باید بگویم بیشترین تحلیل‌های موجود توسط نظریه پردازان غیر ایرانی مانند خانم‌ها سیمپسون، سیمنز و... صورت گرفته است که با وجود ارزشمند بودنشان به علت دور بودن آن‌ها از فرهنگ عمیق ایرانی نمی‌توانند تحلیل جامعی باشند.

البته جای خوشحالی دارد که در سال‌های اخیر پژوهش‌های موضوعی و تحلیلی توسط محققین ایرانی در حال گسترش است.

در انتها بر خود لازم می دانم از همه کسانی که با همکاری ها و دل گرمی هایشان یاری گر من بوده اند، صمیمانه تشکر کنم. به ویژه استاد راهنمای ارجمندم جناب آقای محسن مراثی و مشاور محترم جناب آقای علی اصغر میرزایی مهر که بی دریغ راه نشان دادند و کمک کردند.

پانته آ کشاورز- بهمن ماه ۱۳۸۸

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق:.....
۲	۱-۱- مقدمه:.....
۴	۱-۲- روش تحقیق.....
۴	۱-۲-۱- تعریف مسئله و بیان پرسش های اصلی تحقیق.....
۴	۱-۲-۲- سوال ها و فرضیه های تحقیق.....
۵	۱-۲-۳- اهداف و کاربرد تحقیق.....
۵	۱-۲-۴- ضرورت انجام تحقیق.....
۶	۱-۲-۵- ویژگی ها و نوآوری های تحقیق.....
۶	۱-۲-۶- روش انجام تحقیق.....
۸	فصل دوم: ادبیات و پیشینه تحقیق:.....
۹	۲-۱- تعاریف و مبانی نظری تحقیق:.....
۹	۲-۱-۱- تعریف واژه جشن.....
۱۱	۲-۱-۲- عوامل شکل گیری جشن ها.....
۱۶	۲-۱-۳- ویژگی جشن ها.....
۱۹	۲-۱-۴- زمان شکل گیری جشن ها.....
۲۰	۲-۱-۵- زمان و مکان برگزاری جشن ها.....
۲۲	۲-۱-۶- جشن در ایران باستان.....

۲۴.....	۲-۱-۷- گونه‌های مختلف جشن در ایران باستان.....
۲۷.....	۲-۱-۸- گاهشماری در ایران باستان.....
۲۹.....	۲-۱-۹- جشن‌های ایران باستان.....
۳۳.....	۲-۱-۱۰- آداب و رسوم برگزاری جشن‌ها در ایران باستان.....
۳۹.....	۲-۲- سابقه و پیشینه تحقیق.....
۴۲.....	فصل سوم: یافته‌های تحقیق.....
۴۳.....	۳-۱- بررسی پیوند ادبیات فارسی و نگارگری ایرانی.....
۴۶.....	۳-۱-۱- پیوند مضمونی نگارگری ایرانی با ادبیات فارسی.....
۴۸.....	۳-۱-۲- پیوند بینشی نگارگری ایرانی با ادبیات فارسی.....
۵۸.....	۳-۱-۳- نمادهای عرفانی در نگارگری ایرانی.....
۷۱.....	۳-۲- بررسی آثار بزمی در نگارگری ایرانی.....
۷۱.....	۳-۲-۱- نمونه‌های تصویری بزم پیش از اسلام.....
۸۰.....	۳-۲-۲- طبقه بندی موضوعی آثار بزمی در نگارگری ایرانی.....
۸۰.....	۳-۲-۳- بزم‌های تقویمی.....
۱۱۰.....	۳-۲-۴- بزم‌های شاهانه.....
۱۴۷.....	۳-۲-۵- بزم‌های خانوادگی.....
۱۷۴.....	۳-۲-۶- بزم‌های عارفانه.....
۱۹۶.....	۳-۲-۷- بزم در دامان طبیعت (گلگشت).....
۲۰۵.....	فصل چهارم: فهرست یافته‌ها و نتیجه گیری.....
۲۰۶.....	۴-۱- یافته‌های فصل دوم.....
۲۰۷.....	۴-۲- یافته‌های فصل سوم.....

۲۰۶.....نتیجه گیری.....۳-۴

۲۱۲.....فهرست منابع

۲۲۶.....پیوست ها

۲۲۷.....فهرست تصاویر

۲۲۹.....نمایه

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

با نگاهی اجمالی به هنرهای تصویری ایران مضامین گوناگونی را می‌توان یافت، که این موضوعات در یک بررسی تاریخی دارای سوابق حضور متفاوتی هستند. برخی از آن‌ها حضور مستمر و مداومی در دوره‌های زمانی مختلف داشته، و بی‌وقفه در تاریخ نگارگری ایران تکرار شده‌اند، و برخی دیگر با توجه به اقتضای زمان و یا مقتضیاتی دیگر گاهی بوده و گاهی دیگر از یاد هنرمندان رفته‌اند.

یکی از موضوعاتی که در میان آثار نگارگری به جای مانده از آغاز شکل‌گیری آن در ایران تا پایان دوره قاجار به وفور به چشم می‌خورد، مجالس جشن و سرور است، که این نگاره‌ها نیز با وجود مضمون مشترک در دوره‌های مختلف دارای تفاوت‌های بینشی با یکدیگر هستند.

علت حضور پیوسته و مداوم این مضمون در نگارگری ایرانی را می‌توان در فرهنگ ایرانیان باستان یافت که بر پایه‌ی آموزش‌های پیامبرشان زرتشت، بر این اندیشه بودند که شادی از جلوه‌های نیک

اهورایی است و به واسطه‌ی این نگرش در مناسبت‌های ویژه به جشن و پایکوبی می‌پرداختند و غم و اندوه را از خود دور می‌ساختند.

با مشورت استاد راهنما این مجالس **بزم نگاری** نامیده شده، و پژوهش تحت عنوان «بررسی سیر تحول بزم نگاری در نگارگری ایران» در چهار فصل کلی شکل گرفته است.

در فصل اول محورهای کلی و روش انجام تحقیق مطرح شده است. در فصل دوم به تعریف واژه جشن، علت شکل‌گیری آن در جوامع خاصه ایران باستان و آداب و رسوم مرتبط با آن پرداخته شده است.

در فصل سوم برای شناخت بیش حاکم بر کار نگارگران، پیوند میان ادبیات فارسی و نگارگری ایرانی را مورد مطالعه قرار داده گرفته است.

سپس مطالب فوق به عنوان بستری برای مطالعه و بررسی نگاره‌های منتخب مرتبط با جشن به کار گرفته شده است.

در فصل چهارم یافته‌های تحقیق و نتیجه‌گیری ارائه شده است.

در تنظیم این پژوهش از منابع دست اول بسیاری که در انتها به آن‌ها اشاره شده، بهره گرفته شده است، و همواره سعی شده است تا در گزینش مطالب منظور اصلی نویسنده محفوظ بماند و نسبت به متون تاویل به رای نشده باشد.

همچنین تلاش بر آن بوده تا مطالب حتی المقدور یک دست باشد. اما در عین حال هر نگاره با توجه به ویژگی‌های خاص خود و جشن مربوطه، تحلیل شده است، تا از تکرار اجتناب شود.

در این پژوهش هدف علاوه بر مطالعه و شناخت صحنه‌های بزمی و سیر تحولشان، آن بوده است که با نگاهی متفاوت، در حد بضاعت نگارنده راه برای شناختن جنبه‌های متفاوت این نگاره‌ها هموار شود. امید است که این مختصر زمینه ساز پژوهش‌های جدید، برای دیگر علاقه‌مندان گردد.

۲-۱- روش تحقیق:

۱-۲-۱- تعریف مسئله و بیان پرسش های اصلی تحقیق

فضاهای سرور انگیز، تفرج، جشن، پایکوبی و مراسم آیینی مفرح به وفور در نگاره‌های ایرانی قابل شناسایی است. برخی از آن‌ها چون «جشن سده» در دیوان حافظ سام میرزا به قلم سلطان محمد، از شاهکارهای هنر تصویری ما ایرانیان به شمار می‌رود. اما مسئله‌ای که برای اینجانب مطرح گردید، آن است که: چرا این نگاره‌ها بیش از اینکه بیانگر شادی و عیش و نوش زمینی باشند، دارای فضای آرمانی و بهشت گونه از جشن و سرور هستند؟

منشاء شکل‌گیری، عوامل موثر در فضا سازی و عناصر بصری در این نوع نگاره‌ها که می‌تواند یکی از مباحث مهم در شناخت مکاتب مختلف نگارگری ایران باشد، از پرسش‌های اصلی رساله‌ی اینجانب است، که در پژوهش‌های حاضر جای آن کاملاً خالی است.

۲-۲-۱- سوال‌ها و فرضیه‌های تحقیق

سوالات:

- ۱- بزم نگاری در نگارگری ایرانی دارای چه جایگاهی است؟
- ۲- آثار بزم نگاری در نگارگری ایرانی از چه ویژگی‌های صوری و محتوایی بهره‌مندند؟
- ۳- عوامل موثر در سیر تحول بزم نگاری در نگارگری ایران چیست؟

فرضیات:

- ۱- با توجه به اهمیت "جشن" در فرهنگ ایران باستان و بازتاب آن در ادبیات عرفانی، بزم نگاری بخش مهمی از آثار نگارگری ایرانی را تشکیل می‌دهد.

۲- نگارگران ایرانی در نمایش صحنه‌های بزمی از عناصر تصویری، ترکیب بندی و رنگ آمیزی مناسب با موضوع استفاده نموده و به این ترتیب وجه صوری بزم را با محتوای عرفانی آن پیوند داده اند.

۳- ادبیات کهن فارسی و به ویژه ادبیات عرفانی، مهمترین عامل موثر در تحول بزم نگاری در نگارگری ایرانی است.

۳-۲-۱- اهداف و کاربرد تحقیق

اهداف:

هدف از این تحقیق شناخت جایگاه صحنه‌های بزمی و سیر تحول آن‌ها و یافتن منشا این مجالس در نگارگری ایرانی، و همچنین ارتقاء سطح دانش در زمینه مطالعات تاریخ هنر ایران می‌باشد.

کاربرد:

این تحقیق می‌تواند راهگشای پژوهشگران و هنرمندان در زمینه‌ی هنرهای اسلامی در داخل و خارج از کشور باشد.

۴-۲-۱- ضرورت انجام تحقیق

از آنجا که تقریباً هیچ اثر مکتوب و جامعی در میان پژوهش‌های مرتبط با نگارگری وجود ندارد که از لحاظ محتوی و مضمون، موضوع جشن و بزم را در نگارگری ایرانی مورد بررسی و سیر تحول آن را مورد توجه قرار داده باشد، لذا در جهت این پژوهش برآمدم تا با نگاهی دیگر نگاره‌های ایرانی را مورد مطالعه قرار دهم.

۵-۲-۱- ویژگی‌ها و نوآوری‌های تحقیق

نوآوری این پژوهش تدوین سیر تحول بزم نگاری بر سه اساس:

۱- موضوع و مضمون

۲- انواع بزم

۳- تقدم و تاخر تاریخی

می باشد.

۶-۲-۱- روش انجام تحقیق

رساله حاضر بر پایه‌ی روش توصیفی - تحلیلی انجام گرفته، و ابزار گردآوری مطالب کتابخانه‌ای بوده است. نگارنده، جشن‌های ایران باستان، بازتاب آن در ادبیات و نگارگری و پیوند ادبیات فارسی و نگارگری را مبنای تحلیل خود قرار داده است.

مراحل انجام این تحقیق به شرح زیر می باشد:

۱- مطالعه اکتشافی و بررسی اسناد کتابخانه‌ای

۲- جمع آوری و طبقه‌بندی نگاره‌های بزمی موجود

۳- تطبیق نگاره‌ها با انواع جشن‌های ایران باستان

۴- تحلیل نگاره‌ها با توجه به اطلاعات به دست آمده

۵- جمع بندی مطالب

۷- بررسی یافته‌ها و نتیجه گیری

۸- اثبات یا رد فرضیه‌ها

در این تحقیق تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش کیفی است.
جامعه آماری این تحقیق آثار نگارگری با موضوع جشن و بزم است که در دسترس پژوهشگر می باشد.
روش نمونه گیری انتخابی و تعداد نمونه حداقل ۳۰ نگاره است.

فصل دوم

ادبیات و پیشینه تحقیق

۲-۱- تعاریف و مبانی نظری تحقیق:

۲-۱-۱- واژه جشن:

در فرهنگ فارسی، اغلب در برابر واژه جشن دو معنا می‌آید؛ یکی «مجلس شادمانی، محفل نشاط، ضیافت و مهمانی، سور و سرور، و دیگری عید.» (برهان، ۱۳۷۶، ۵۷۲)

«عید به معنای هر آنچه باز آید، هر روزی که در آن انجمن یا تذکار برای فضیلت یا حادثه بزرگی باشد، گویند از آن رو بدین نام خوانده شده که هر سال شادی نوینی باز آرد و اصل آن «عود» است.» (دهخدا، ۱۳۷۳، ۱۶۴۶۹)

«واژه جشن در اوستا، یسن (Yasan) از مصدر یز (Yaz)، در سانسکریت، یجن (Yajan) از مصدر یج (Yaj) و در پهلوی، یژشن (Yazshan) از مصدر ید (Yad) می‌باشد.» (پورداوود، ۱۳۳۶، ۲۴-۲۵)

در واقع جشن کلمه‌تطور یافته یژشن می‌باشد که یک واژه بسیار کهن ایرانی به معنی نیایش و یا سرودهای نیایشی است. و باری‌گران از معناها و سنت‌های ویژه‌ی ایرانیان را بر دوش دارد.

”در فارسی از ریشه این واژه، ایزد به معنی نیایش شده و پرستش شده، و یزدان به معنی ایزدان که در اصل یک اسم جمع و یادگار زمانی است که مجموعه فرشتگان نیایش می شدند، بازمانده اند.“ (معین، ۱۳۷۱، ۱۲۲۹)

هاشم رضی در کتاب *جشن های ایران باستان* پس از توضیح در مورد واژه جشن که تقریباً مطابق توضیح ذکر شده در *برهان قاطع* است، به این نکته می پردازد که ”جشن با سکون حرف دوم در ایران به همان معنی عید است که زرتشتیان نیز به همین مفهوم و معنی آن را به کار می برند. اما در میان زرتشتیان معمول بوده و هست که در مقدمه هر جشنی، مراسم و آداب دینی برگزار می کنند که قسمت عمده آن خواندن دعاها و سرودهایی از *اوستا* است همراه با طلب آمرزش و شادروانی برای درگذشتگان و متبرک کردن اقسام خوراکی ها از میوه ها و شربت ها و آجیل = لُرك (Lork) و خوراکی هایی که پخته می شوند و بعد خوردن و تقسیم آن. این مراسم دعا خوانی را جشن خوانی می نامند. که به طور معمول و مرسوم در آغاز هر جشنی انجام می شد و می شود. اما کم کم عنوان جشن خوانی به خود جشن و عید اطلاق شد و هر دو معنی و مفهوم را در بر گرفت.“ (رضی، ۱۳۵۹، ۹۷).

در ایران باستان ظاهراً اغلب جشن ها و یا دست کم مهمترین آن ها، ”اهمیت و جنبه دینی داشتند و در آن ها به ستایش و پرستش ایزدان که موجوداتی مینویی و الهی بودند، می پرداختند. از این رو تمام روزهای مقدس و عیدها را جشن می خواندند.“ (پوردادوود، ۱۳۳۶، ۴۱)

با این همه جشن ها همواره هم به معنی شادی کردن نبوده است. مواردی هرچند اندک شمار، را می توان یاد کرد که جنبه سوگواری داشته اند: ”سوگ سیاوش، از آیین های کهن اقوام ایرانی، یکی از مشهورترین آن هاست.“ (اورنگ، ۱۳۳۵، ۱۷).

همچنین قابل ذکر است که در زبان فارسی، واژه جشن ”برای برگزاری آیین های شاد به کار می رود. ولی در برخی از زبان ها چون انگلیسی، فرانسوی و عربی برای شادی همان واژه ای به کار می رود که برای سوگواری، و تفاوت را واژه دیگری بیان می کند؛ برای نمونه: *Fete de mariage* جشن عروسی است و *Fete de morts* جشن مردگان است (که در زبان فارسی باید گفت سوگ مردگان).“ (روح الامینی، ۱۳۸۳، ۱۳)

از آنچه گفته شد بر می آید که جشن واژه ای است دینی که از زمان های بسیار کهن در ایران رایج بوده

و در اصل عبارت بوده است: از مراسم نیایش و سپاسی که بیشتر یک پیروزی یا یک واقعه اجتماعی یا آسمانی که سودی برای اجتماع داشته است برپا می‌شده و مردم در زمانی معین گرد هم می‌آمدند و خدای را با مراسم خاص و مذهبی نیایش می‌کردند و به یاد آن واقعه او را سپاس می‌کردند. و گاه همه ساله به عنوان قدر شناسی از موهبتی که از سوی خداوند ارزانی شده بود، تکرار می‌شده است. بدین ترتیب "واژه جشن در اصل به معنای مراسم دست جمعی در بزرگداشت رویدادی تاریخی یا دینی بوده که همراه با آیین‌های خاص، به ویژه سرودخانی و نیایش خوانی برگزار می‌شده است." (بهرامی، ۱۳۸۳، ۳۸)

این واژه "امروزه به معنی سرور، عید و بزم نیز به کار می‌رود." (آذرگشسب، ۱۳۵۲، ۱۳۶)

۲-۱-۲- عوامل شکل‌گیری جشن‌ها:

شاد زیستن آرزوی دیرینه آدمی است. دنیای بدون غم، خشم و جنگ، سرشار از مهربانی و شادی، آرزویی است که ریشه در خلقت و نهاد آدمی دارد. اندوه مادی متاعی شیطانی و شادی هدیه‌ای رحمانی است. از ابتدای تمدن بشر غم و اندوه مایه توقف و انزجار و شادی و نشاط عامل تحرک و نظم بوده است. پژوهش‌های مردم‌شناسی، جامعه و گروهی را سراغ ندارد که روز یا روزهایی را به شادی و شوخی و جنب و جوش شادمانه نپردازند.

از هنگامی که بشر به نگاهداشت حساب زمان و شمار روزها پرداخت، از آن‌جا که زندگی اش همواره با تحولات و رخدادهایی همراه بود که گاه فقط یک بار و گاه به صورت دوره‌ای و سالانه به وقوع می‌پیوستند، در این نگاهداشت زمان، روزها و دوره‌هایی را به گرامی داشت آن رخدادها اختصاص داد. بدین سان بشر در هر جامعه‌ای که بوده پیوسته روزها یا دوره‌های خاص و متمایز از روزهای عادی را برای برگزاری یا باز آفرینی آیینی یا استقبال از فصل‌ها و مناسبت‌های کشاورزی،

دینی یا اجتماعی گرامی داشته است.

بزرگداشت چنین روزها یا مناسبت‌هایی به فرد و نیز جامعه دینی، سیاسی و اجتماعی، معنا و یک پارچگی می‌بخشیده است. این قبیل روزها یا دوره‌ها عموماً ریشه در وضعیت معیشتی، زندگی اجتماعی و مناسبت‌های دینی، آیینی و یا فصلی داشته‌اند، که با شادی و شادخواری همگانی همراه بودند، از این رو آن‌ها را «جشن» نامیده‌اند.

برگزاری جشن و عید از ویژگی‌های فرهنگی همه‌ی جامعه‌هاست، از کهن‌ترین زمان‌ها تا امروز همه ملت‌ها، قوم‌ها، ایل‌ها، و در همه سرزمین‌ها، روزهایی از سال را جشن می‌گیرند و به شادی و سرور می‌پردازند.

”در کنار روزها، هفته‌ها و نیز ماه‌هایی که مردم در تلاش معاش‌اند، و باید قانون‌ها و ضابطه‌های اجتماعی را به صورتی جدی رعایت کنند و ناگزیر محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های فراوان اخلاقی و اعتقادی و سنتی آنان را در بر گرفته است، روزهای جشن قرار دارد تا مقداری از محدودیت‌ها را بشکند، تکلیف‌ها را فراموش کنند، و گاه نیز نافرمانی‌ها و ناروایی‌هایی از آن‌ها سرزند که در موقعیتی دیگر - جز زمان جشن - انجام دادن آن ناپسند است.“ (روح الامینی، ۱۳۸۳، ۱۰)

دورکیم^۱ در کتاب *صورت بنیادی اشکال دینی* بر مفهوم جشن بسیار تأکید دارد و مطرح می‌کند که:

”در حالت روزمرگی ما ایجاد نظم را در جامعه داریم یعنی زمانی که از شکل آشوب نخستین به حالت نظم در می‌آییم. به عبارت دیگر پس از آنکه جامعه از حالت بی‌نظمی و آشوب، به حالت نظم در آید، در جامعه طبقه‌بندی‌ها رده‌بندی‌ها و شخصیت‌سازی‌ها شکل می‌گیرند، افراد از هم جدا می‌شوند و میانشان تقسیم کار اجتماعی به وجود می‌آید. این حالت نظم است ولی در جشن این نظم موجود زیر سوال می‌رود. یعنی آن تقسیم‌بندی‌ها، اینکه افراد از هم جدا هستند، تقسیم کار میانشان صورت گرفته و اینکه تابوهایی رفتار آن‌ها را کنترل می‌کند، از میان می‌رود. در جشن شخصیت و طبقه افراد با هم آمیزش پیدا

۱- "Émile Durkheim (۱۸۵۷-۱۹۱۷م) جامعه‌شناس بزرگ قرن نوزدهم و ابتدای قوت بیستم است." (کوزر، ۱۳۸۳، ۲۰۴)